

# Spis treści

|                                                                                       |           |
|---------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Wstęp .....                                                                           | XV        |
| Wykaz literatury .....                                                                | XVII      |
| Wykaz skrótów .....                                                                   | XIX       |
| <b>Rozdział I. Pojęcie prawa prywatnego międzynarodowego .....</b>                    | <b>1</b>  |
| § 1. Definicja .....                                                                  | 1         |
| § 2. Prawo prywatne międzynarodowe w znaczeniu wąskim i szerokim .....                | 3         |
| § 3. Prawo obcych .....                                                               | 12        |
| § 4. Przepisy wymuszające swoją właściwość .....                                      | 12        |
| <b>Rozdział II. Źródła prawa prywatnego międzynarodowego .....</b>                    | <b>14</b> |
| § 5. Uwagi ogólne .....                                                               | 14        |
| § 6. Prawo wewnętrzne .....                                                           | 14        |
| § 7. Umowy międzynarodowe .....                                                       | 19        |
| I. Umowy międzynarodowe wielostronne o kolizyjnym charakterze .....                   | 20        |
| II. Umowy międzynarodowe zawierające normy merytoryczne .....                         | 21        |
| III. Konwencje międzynarodowe z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego ..... | 22        |
| IV. Umowy międzynarodowe dwustronne .....                                             | 23        |
| § 8. Prawo Unii Europejskiej .....                                                    | 26        |
| I. Źródła międzynarodowego postępowania cywilnego .....                               | 26        |
| II. Źródła prawa prywatnego międzynarodowego .....                                    | 28        |
| <b>Rozdział III. Normy kolizyjne prawa prywatnego międzynarodowego .....</b>          | <b>31</b> |
| § 9. Budowa normy kolizyjnej .....                                                    | 31        |
| § 10. Rodzaje łączników normy kolizyjnej .....                                        | 33        |
| I. Uwagi ogólne .....                                                                 | 33        |
| II. Łącznik personalny (osobisty) .....                                               | 34        |
| 1. Łącznik obywatelstwa .....                                                         | 34        |
| 2. Łącznik domicylu .....                                                             | 35        |
| 3. Przynależność osoby prawnej .....                                                  | 37        |
| III. Łączniki przedmiotowe .....                                                      | 37        |
| 1. Łącznik miejsca położenia rzeczy .....                                             | 37        |
| 2. Łącznik miejsca dokonania czynności prawnej .....                                  | 38        |
| 3. Łącznik <i>lex causae</i> .....                                                    | 38        |

|                                                                                                         |           |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 4. Łącznik siedziby sądu .....                                                                          | 39        |
| 5. Łącznik subiektywny .....                                                                            | 39        |
| § 11. Rodzaje norm kolizyjnych .....                                                                    | 40        |
| <b>Rozdział IV. Stosowanie prawa prywatnego międzynarodowego .....</b>                                  | <b>42</b> |
| § 12. Uwagi ogólne .....                                                                                | 43        |
| § 13. Kwalifikacja pojęć prawnych .....                                                                 | 44        |
| I. Kwalifikacja według <i>lex fori</i> .....                                                            | 44        |
| II. Kwalifikacja według <i>lex causae</i> .....                                                         | 45        |
| III. Kwalifikacja według metody porównawczej (autonomicznej<br>prawa prywatnego międzynarodowego) ..... | 45        |
| § 14. Odesłanie .....                                                                                   | 45        |
| § 15. Klauzula porządku publicznego .....                                                               | 51        |
| § 16. Niejednolite prawo .....                                                                          | 53        |
| I. Konflikt interlokalny .....                                                                          | 54        |
| II. Konflikt interpersonalny .....                                                                      | 55        |
| § 17. Konflikt przechodni .....                                                                         | 55        |
| § 18. Zmiana statutu .....                                                                              | 56        |
| § 19. Kwestia wstępna .....                                                                             | 58        |
| § 20. Stosowanie obcego prawa merytorycznego .....                                                      | 59        |
| I. Uwagi ogólne .....                                                                                   | 59        |
| II. Stosowanie obcego prawa publicznego .....                                                           | 62        |
| III. Zabiegi kwalifikacyjne .....                                                                       | 64        |
| § 21. Obejście prawa .....                                                                              | 65        |
| <b>Rozdział V. Międzynarodowe postępowanie cywilne .....</b>                                            | <b>66</b> |
| § 22. Uwagi ogólne .....                                                                                | 67        |
| § 23. Zasady międzynarodowego postępowania cywilnego .....                                              | 68        |
| I. Zasada priorytetu umów międzynarodowych .....                                                        | 68        |
| II. Zasada równouprawnienia cudzoziemców<br>w zakresie ochrony sądowej .....                            | 69        |
| III. Zasada respektowania jurysdykcji sądów zagranicznych .....                                         | 69        |
| IV. Zasada wzajemności .....                                                                            | 69        |
| § 24. Jurysdykcja .....                                                                                 | 70        |
| I. Pojęcie .....                                                                                        | 70        |
| II. Jurysdykcja krajowa .....                                                                           | 71        |
| III. Umowa jurysdykcyjna .....                                                                          | 72        |
| IV. Zwolnienie spod jurysdykcji krajowej .....                                                          | 73        |
| § 25. Wykonalność i uznanie orzeczenia sądu zagranicznego .....                                         | 75        |
| § 26. Międzynarodowa pomoc prawna .....                                                                 | 77        |
| § 27. Międzynarodowy arbitraż handlowy .....                                                            | 79        |
| § 28. Stanowisko cudzoziemca w procesie cywilnym .....                                                  | 80        |
| I. Zdolność sądowa i zdolność procesowa .....                                                           | 80        |
| II. Zabezpieczenie kosztów procesu .....                                                                | 81        |
| III. Zwolnienie cudzoziemca od kosztów sądowych .....                                                   | 82        |
| § 29. Europejskie międzynarodowe postępowanie cywilne .....                                             | 82        |

|                                                                                                                                                                                                                                   |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| I. Rozporządzenie Nr 1215/2012 z 12.12.2012 r. .... w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Bruksela I bis) ...                                               | 82  |
| 1. Zakres przedmiotowy .....                                                                                                                                                                                                      | 83  |
| 2. Zakres terytorialny i czasowy .....                                                                                                                                                                                            | 84  |
| 3. Jurysdykcja ogólna .....                                                                                                                                                                                                       | 84  |
| 4. Jurysdykcja szczególna .....                                                                                                                                                                                                   | 85  |
| 5. Jurysdykcja w sprawach ubezpieczeniowych .....                                                                                                                                                                                 | 87  |
| 6. Jurysdykcja w sprawach konsumenckich .....                                                                                                                                                                                     | 88  |
| 7. Jurysdykcja wyłączna .....                                                                                                                                                                                                     | 89  |
| 8. Uznanie i stwierdzenie wykonalności .....                                                                                                                                                                                      | 90  |
| II. Rozporządzenie Nr 2201/2003 dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie Nr 1347/2000 (Bruksela II bis) ..... | 91  |
| 1. Zakres zastosowania .....                                                                                                                                                                                                      | 91  |
| 2. Terytorialny i czasowy zakres zastosowania .....                                                                                                                                                                               | 92  |
| 3. Jurysdykcja w sprawach dotyczących rozvodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa .....                                                                                                                                       | 92  |
| 4. Jurysdykcja w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej .....                                                                                                                                                      | 93  |
| 5. Jurysdykcja w odniesieniu do środków tymczasowych i zabezpieczających .....                                                                                                                                                    | 94  |
| 6. Badanie jurysdykcji .....                                                                                                                                                                                                      | 94  |
| 7. Badanie dopuszczalności postępowania .....                                                                                                                                                                                     | 95  |
| 8. Uznanie i stwierdzenie wykonalności .....                                                                                                                                                                                      | 95  |
| 9. Tryb uznania orzeczeń .....                                                                                                                                                                                                    | 97  |
| 10. Postępowanie o stwierdzenie wykonalności .....                                                                                                                                                                                | 97  |
| 11. Postępowanie odwoławcze .....                                                                                                                                                                                                 | 98  |
| 12. Zniesienie exequatur .....                                                                                                                                                                                                    | 98  |
| III. Europejski Tytuł Egzekucyjny dla roszczeń bezspornych .....                                                                                                                                                                  | 99  |
| 1. Zakres stosowania rozporządzenia .....                                                                                                                                                                                         | 99  |
| 2. Zakres terytorialny .....                                                                                                                                                                                                      | 100 |
| 3. Czasowy zakres obowiązywania .....                                                                                                                                                                                             | 100 |
| 4. Zakres terytorialny zastosowania .....                                                                                                                                                                                         | 101 |
| 5. Czasowy zakres zastosowania .....                                                                                                                                                                                              | 101 |
| 6. Europejski Tytuł Egzekucyjny .....                                                                                                                                                                                             | 101 |
| 7. Skutki wydania zaświadczenia Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego .....                                                                                                                                                          | 103 |
| 8. Egzekucja w państwie członkowskim wykonania .....                                                                                                                                                                              | 103 |
| 9. Odmowa wykonania egzekucji .....                                                                                                                                                                                               | 104 |
| 10. Stosunek do innych regulacji .....                                                                                                                                                                                            | 104 |
| IV. Postępowanie w sprawie Europejskiego Nakazu Zapłaty .....                                                                                                                                                                     | 105 |
| 1. Zakres przedmiotowy .....                                                                                                                                                                                                      | 105 |
| 2. Rozpoznanie sprawy .....                                                                                                                                                                                                       | 106 |
| 3. Europejski Nakaz Zapłaty .....                                                                                                                                                                                                 | 108 |

|                                                                                                 |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 4. Wykonalność Europejskiego Nakazu Zapłaty .....                                               | 108 |
| 5. Wniosek o ponowne zbadanie Europejskiego Nakazu Zapłaty .....                                | 109 |
| V. Europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń .....                                   | 110 |
| 1. Zakres przedmiotowy .....                                                                    | 111 |
| 2. Rozpoznanie sprawy .....                                                                     | 111 |
| 3. Środki odwoławcze .....                                                                      | 115 |
| 4. Wykonalność orzeczenia .....                                                                 | 115 |
| 5. Wniosek o ponowne zbadanie orzeczenia .....                                                  | 116 |
| VI. Alimenty .....                                                                              | 117 |
| VII. Rozporządzenie spadkowe .....                                                              | 119 |
| VIII. Europejski nakaz zabezpieczenia na rachunku bankowym .....                                | 121 |
| IX. Zakres zastosowania rozporządzenia .....                                                    | 124 |
| X. Przedmiot zajęcia .....                                                                      | 127 |
| XI. Postępowanie w przedmiocie wydania europejskiego nakazu zajęcia rachunku bankowego .....    | 128 |
| 1. Jurysdykcja .....                                                                            | 128 |
| 2. Przestanki wydania europejskiego nakazu zajęcia rachunku bankowego .....                     | 129 |
| 3. Wymogi formalne wniosku .....                                                                | 131 |
| 4. Przebieg postępowania o wydanie europejskiego nakazu zajęcia rachunku bankowego .....        | 131 |
| 5. Wydanie europejskiego nakazu zajęcia rachunku bankowego .....                                | 133 |
| 6. Wykonanie i wykonalność europejskiego nakazu zajęcia rachunku bankowego .....                | 134 |
| 7. Środki prawne przysługujące po wydaniu europejskiego nakazu zajęcia rachunku bankowego ..... | 136 |
| XII. Wzajemne uznawanie środków ochrony w sprawach cywilnych .....                              | 138 |
| 1. Uznanie i wykonywanie .....                                                                  | 138 |
| 2. Zaświadczenie .....                                                                          | 139 |
| 3. Odmowa uznania lub wykonania .....                                                           | 140 |
| XIII. Pomoc prawna po wejściu Polski do Unii Europejskiej .....                                 | 140 |

## **Rozdział VI. Rys historyczny prawa prywatnego międzynarodowego . 149**

|                                                                 |     |
|-----------------------------------------------------------------|-----|
| § 30. Zasada personalizmu i terytorializmu .....                | 149 |
| § 31. Prawo rzymskie .....                                      | 150 |
| § 32. Wczesne średniowiecze .....                               | 150 |
| § 33. Szkoła statutowa .....                                    | 151 |
| § 34. Krytyka szkoły statutowej .....                           | 152 |
| § 35. Nowa szkoła włoska .....                                  | 153 |
| § 36. Współczesna nauka prawa prywatnego międzynarodowego ..... | 153 |
| § 37. Polska nauka prawa prywatnego międzynarodowego .....      | 155 |

## **Rozdział VII. Osoby fizyczne, osoby prawne . 157**

|                            |     |
|----------------------------|-----|
| § 38. Osoby fizyczne ..... | 157 |
|----------------------------|-----|

|                                                                                                            |            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| I. Uwagi ogólne .....                                                                                      | 157        |
| II. Zdolność prawna osób fizycznych .....                                                                  | 160        |
| III. Zdolność prawna cudzoziemców .....                                                                    | 163        |
| IV. Uznanie za zmarłego i stwierdzenie zgonu .....                                                         | 164        |
| V. Zdolność do czynności prawnych osób fizycznych .....                                                    | 167        |
| VI. Ubezwłasnowolnienie .....                                                                              | 171        |
| VII. Zdolność wekslowa i czekowa .....                                                                     | 172        |
| VIII. Imię i nazwisko .....                                                                                | 175        |
| IX. Dobra osobiste osoby fizycznej .....                                                                   | 176        |
| § 39. Osoby prawne .....                                                                                   | 178        |
| I. Uwagi ogólne .....                                                                                      | 178        |
| II. Zakres zastosowania statutu personalnego .....                                                         | 184        |
| 1. Zakres podmiotowy dyrektywy (zdolność do transgranicznego łączenia) .....                               | 187        |
| 2. Zasada stosowania do transgranicznego łączenia prawa właściwego dla każdej z łączących się spółek ..... | 187        |
| III. Zmiana statutu .....                                                                                  | 192        |
| IV. Właściwość prawa siedziby przedsiębiorstwa .....                                                       | 192        |
| V. Ułomne osoby prawne .....                                                                               | 192        |
| VI. Międzynarodowe osoby prawne .....                                                                      | 194        |
| § 40. Dobra osobiste osoby fizycznej i prawnej .....                                                       | 198        |
| I. Uwagi ogólne .....                                                                                      | 198        |
| II. Nazwa osoby prawnej i jej ochrona .....                                                                | 199        |
| <b>Rozdział VIII. Czynności prawne, przedstawicielstwo, przedawnienie</b> .....                            | <b>203</b> |
| § 41. Czynności prawne .....                                                                               | 204        |
| I. Uwagi ogólne .....                                                                                      | 204        |
| II. Forma czynności prawnych .....                                                                         | 205        |
| III. Zakres prawa właściwego dla formy czynności prawnej .....                                             | 207        |
| § 42. Przedstawicielstwo .....                                                                             | 207        |
| I. Uwagi ogólne .....                                                                                      | 207        |
| II. Przedstawicielstwo ustawowe .....                                                                      | 208        |
| III. Pełnomocnictwo .....                                                                                  | 209        |
| § 43. Przedawnienie .....                                                                                  | 212        |
| I. Prawo właściwe dla przedawnienia .....                                                                  | 212        |
| II. Zakres prawa właściwego dla przedawnienia .....                                                        | 213        |
| III. Konwencja o przedawnieniu w międzynarodowej sprzedaży towarów .....                                   | 214        |
| <b>Rozdział IX. Zobowiązania</b> .....                                                                     | <b>215</b> |
| § 44. Zobowiązania umowne .....                                                                            | 216        |
| I. Pojęcie autonomii woli w prawie prywatnym międzynarodowym .....                                         | 216        |
| 1. Uwagi ogólne .....                                                                                      | 216        |
| 2. Wybór prawa jako łącznika normy kolizyjnej .....                                                        | 217        |
| 3. Charakter prawny wyboru .....                                                                           | 217        |

|                                                                                                                                                                            |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 4. Sposób i chwila dokonania wyboru prawa .....                                                                                                                            | 218 |
| 5. Przedmiot wyboru .....                                                                                                                                                  | 219 |
| 6. Dopuszczalność i ograniczenia wyboru prawa .....                                                                                                                        | 219 |
| 7. Ważność wyboru prawa .....                                                                                                                                              | 220 |
| 8. Wybór częściowy i złożony .....                                                                                                                                         | 221 |
| 9. Wybór prawa pod warunkiem i z zastrzeżeniem terminu ...                                                                                                                 | 222 |
| 10. Klauzule „usztyniające” właściwość prawa .....                                                                                                                         | 222 |
| 11. Zmiana statutu zobowiązaniowego w drodze wyboru prawa                                                                                                                  | 222 |
| 12. Dopuszczalność i ważność wyboru w prawie polskim .....                                                                                                                 | 223 |
| 13. Stosowanie prawa wybranego .....                                                                                                                                       | 225 |
| § 45. Statut kontraktowy w przypadku niedokonania przez strony wyboru prawa według stanu prawnego pod rządami ustawy z 12.11.1965 r. – Prawo prywatne międzynarodowe ..... | 226 |
| I. Uwagi ogólne .....                                                                                                                                                      | 226 |
| II. Zobowiązania dotyczące nieruchomości .....                                                                                                                             | 226 |
| III. Regulacja ustawowa zobowiązań niedotyczących nieruchomości .....                                                                                                      | 228 |
| IV. Poszczególne łączniki .....                                                                                                                                            | 233 |
| 1. Chwila zawarcia umowy .....                                                                                                                                             | 233 |
| 2. Miejsce zawarcia umowy .....                                                                                                                                            | 233 |
| 3. Miejsce zamieszkania i siedziba strony .....                                                                                                                            | 234 |
| V. Umowy mieszane i nienazwane .....                                                                                                                                       | 235 |
| § 46. Prawo właściwe dla zobowiązań umownych według Konwencji rzymskiej i rozp. Rzym I .....                                                                               | 238 |
| I. Informacje ogólne o Konwencji rzymskiej .....                                                                                                                           | 238 |
| II. Zakres stosowania Konwencji rzymskiej i rozp. Rzym I .....                                                                                                             | 239 |
| III. Wybór prawa .....                                                                                                                                                     | 241 |
| IV. Prawo właściwe w razie braku wyboru prawa .....                                                                                                                        | 242 |
| V. Regulacje szczególne .....                                                                                                                                              | 243 |
| 1. Nieruchomości .....                                                                                                                                                     | 243 |
| 2. Umowy przewozu towarów .....                                                                                                                                            | 243 |
| 3. Umowy konsumenckie .....                                                                                                                                                | 244 |
| 4. Indywidualne umowy o pracę .....                                                                                                                                        | 246 |
| 5. Przelew wierzytelności .....                                                                                                                                            | 247 |
| 6. Przejście wierzytelności z mocy prawa .....                                                                                                                             | 248 |
| VI. Przepisy wymuszające swoje zastosowanie .....                                                                                                                          | 249 |
| VII. Ważność oświadczeń woli co do wyboru prawa .....                                                                                                                      | 250 |
| VIII. Zakres statutu kontraktowego .....                                                                                                                                   | 252 |
| IX. Wyłączenie odesłania .....                                                                                                                                             | 253 |
| X. Dowody .....                                                                                                                                                            | 253 |
| XI. Porządek publiczny .....                                                                                                                                               | 253 |
| XII. Wykładnia Konwencji rzymskiej .....                                                                                                                                   | 254 |
| XIII. Państwa nieposiadające jednolitego systemu prawnego .....                                                                                                            | 255 |
| XIV. Prawo właściwe dla obowiązkowych umów ubezpieczenia ...                                                                                                               | 255 |
| XV. Ochrona konsumenta .....                                                                                                                                               | 256 |
| XVI. Prawo waluty .....                                                                                                                                                    | 257 |

|                                                                                                                 |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| § 47. Zobowiązania wynikające ze zdarzeń niebędących czynnościami prawnymi .....                                | 258 |
| I. Uwagi ogólne .....                                                                                           | 258 |
| II. Czynny niedozwolone .....                                                                                   | 261 |
| 1. Prawo właściwe dla deliktów .....                                                                            | 261 |
| 2. Zakres prawa właściwego dla deliktów .....                                                                   | 265 |
| § 48. Prawo właściwe dla zobowiązań pozaumownych według rozp. Rzym II .....                                     | 266 |
| I. Uwagi ogólne .....                                                                                           | 266 |
| II. Pojęcie zobowiązania pozaumownego .....                                                                     | 267 |
| III. Zakres zastosowania .....                                                                                  | 267 |
| IV. Zakres prawa właściwego .....                                                                               | 269 |
| V. Czynny niedozwolone .....                                                                                    | 270 |
| VI. Przepisy właściwe dla poszczególnych typów czynów niedozwolonych .....                                      | 272 |
| 1. Odpowiedzialność za produkt .....                                                                            | 272 |
| 2. Nieuczciwa konkurencja i praktyki ograniczające wolną konkurencję .....                                      | 274 |
| 3. Szkody w środowisku naturalnym .....                                                                         | 275 |
| 4. Naruszenie praw własności intelektualnej .....                                                               | 276 |
| 5. Spory zbiorowe .....                                                                                         | 276 |
| VII. Prawo właściwe dla zobowiązań pozaumownych innych niż czyn niedozwolony .....                              | 277 |
| 1. Bezpodstawne wzbogacenie .....                                                                               | 277 |
| 2. Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia .....                                                                 | 278 |
| 3. <i>Culpa in contrahendo</i> .....                                                                            | 278 |
| VIII. Swoboda wyboru prawa .....                                                                                | 279 |
| IX. Zasady wspólne dla czynów niedozwolonych i zobowiązań pozaumownych niebędących czynami niedozwolonymi ..... | 280 |
| 1. Przepisy wymuszające swoje zastosowanie .....                                                                | 280 |
| 2. Zasady bezpieczeństwa i postępowania .....                                                                   | 281 |
| 3. Bezpośrednie powództwo przeciwko ubezpieczycielowi osoby odpowiedzialnej .....                               | 281 |
| 4. Subrogacja .....                                                                                             | 281 |
| 5. Odpowiedzialność kilku osób .....                                                                            | 281 |
| 6. Ważność ze względu na formę .....                                                                            | 281 |
| 7. Ciężar dowodu .....                                                                                          | 282 |
| 8. Wyłączenie odesłania .....                                                                                   | 282 |
| 9. Państwa posiadające niejednolity system prawny .....                                                         | 282 |
| 10. Porządek publiczny państwa siedziby sądu .....                                                              | 282 |
| § 49. Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia .....                                                              | 283 |
| § 50. Bezpodstawne wzbogacenie .....                                                                            | 284 |
| § 51. Zbieg roszczeń kolizyjnych dotyczących odpowiedzialności deliktowej i kontraktowej .....                  | 289 |
| § 52. Odpowiedzialność za działania lub zaniechania władzy publicznej .....                                     | 290 |

|                                                                               |     |
|-------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Rozdział X. Prawo rzeczowe</b>                                             | 291 |
| § 53. Statut rzeczowy                                                         | 291 |
| I. Uwagi ogólne                                                               | 291 |
| II. Łącznik położenia rzeczy                                                  | 295 |
| III. Pojęcie praw rzeczowych                                                  | 298 |
| IV. Zakres statutu rzeczowego                                                 | 299 |
| V. Zmiana statutu rzeczowego                                                  | 301 |
| § 54. Statut praw na dobrach niematerialnych                                  | 302 |
| I. Uwagi ogólne                                                               | 302 |
| II. Prawo na dobrach niematerialnych w konwencjach                            | 303 |
| <b>Rozdział XI. Prawo rodzinne i opiekuńcze</b>                               | 308 |
| § 55. Uwagi ogólne                                                            | 308 |
| § 56. Zawarcie małżeństwa                                                     | 309 |
| I. Materialne wymogi zawarcia małżeństwa                                      | 309 |
| II. Formalne wymogi zawarcia małżeństwa                                       | 311 |
| § 57. Unieważnienie małżeństwa                                                | 312 |
| § 58. Stosunki osobiste i majątkowe między małżonkami                         | 313 |
| § 59. Rozwód i separacja                                                      | 316 |
| I. Rozwód                                                                     | 316 |
| II. Separacja                                                                 | 326 |
| III. Rozwód i separacja w prawie unijnym                                      | 327 |
| § 60. Pochodzenie dziecka                                                     | 330 |
| § 61. Stosunki prawne między rodzicami a dzieckiem                            | 337 |
| § 62. Przysposobienie                                                         | 340 |
| I. Prawo właściwe                                                             | 340 |
| II. Zakres statutu adopcyjnego                                                | 344 |
| § 63. Alimentacja                                                             | 347 |
| I. Prawo właściwe                                                             | 347 |
| § 64. Opieka i kuratela                                                       | 352 |
| I. Prawo właściwe                                                             | 352 |
| II. Zakres statutu opieki i kurateli                                          | 354 |
| <b>Rozdział XII. Sprawy spadkowe</b>                                          | 355 |
| § 65. Prawo właściwe                                                          | 356 |
| § 66. Zakres statutu spadkowego                                               | 357 |
| I. Przesłanki dziedziczenia                                                   | 357 |
| II. Ustalenie zawartości spadku                                               | 359 |
| § 67. Powołanie do dziedziczenia                                              | 360 |
| § 68. Nabycie spadku                                                          | 362 |
| I. Sposób dziedziczenia                                                       | 362 |
| II. Przyjęcie lub odrzucenie spadku                                           | 362 |
| III. Stosunki między współspadkobiercami – odpowiedzialność za długi spadkowe | 362 |
| IV. Ochrona dziedziczenia                                                     | 363 |



|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| V. Rezerwa lub zachówek .....                                                                                                                                                                                                                                                                                           | 363 |
| VI. Zapis testamentowy .....                                                                                                                                                                                                                                                                                            | 364 |
| VII. Wykonawca testamentu .....                                                                                                                                                                                                                                                                                         | 364 |
| § 69. Dział spadku .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                | 365 |
| § 70. Statut czynności prawnych na wypadek śmierci .....                                                                                                                                                                                                                                                                | 366 |
| I. Prawo właściwe .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | 366 |
| II. Zakres statutu czynności prawnych na wypadek śmierci .....                                                                                                                                                                                                                                                          | 368 |
| § 71. Dziedziczenie według rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 650/2012 w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego ..... | 369 |
| I. Stan prawny od 17.8.2015 r. ....                                                                                                                                                                                                                                                                                     | 369 |
| § 72. Dziedziczenie gospodarstwa rolnego położonego w Polsce .....                                                                                                                                                                                                                                                      | 371 |
| <b>Rozdział XIII. Stosunki pracy</b> .....                                                                                                                                                                                                                                                                              | 373 |
| § 73. Prawo właściwe .....                                                                                                                                                                                                                                                                                              | 373 |
| I. Uwagi ogólne .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | 373 |
| II. Wybór prawa według ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe z 1965 r. ....                                                                                                                                                                                                                                            | 374 |
| III. Prawo właściwe w wypadku braku wyboru prawa według ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe z 1965 r. ....                                                                                                                                                                                                           | 377 |
| IV. Prawo właściwe według ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe z 2011 r. ....                                                                                                                                                                                                                                         | 381 |
| § 74. Zakres stosowania statutu stosunku pracy .....                                                                                                                                                                                                                                                                    | 385 |
| <b>Aneks</b> .....                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | 393 |
| Prawo prywatne międzynarodowe z 1965 r. ....                                                                                                                                                                                                                                                                            | 395 |
| Prawo prywatne międzynarodowe z 2011 r. ....                                                                                                                                                                                                                                                                            | 400 |
| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 593/2008 z 17.6.2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) .....                                                                                                                                                                        | 411 |
| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 864/2007 z 11.7.2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II) .....                                                                                                                                                                   | 427 |
| Rozporządzenie Rady (WE) Nr 4/2009 z 18.12.2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych .....                                                                                                                                | 440 |
| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1215/2012 z 12.12.2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych .....                                                                                                                       | 470 |
| Konwencja o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci .....                                                                                                                                                            | 497 |

|                                                                                                                                                                                                       |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Konwencja dotycząca kolizji praw w przedmiocie formy rozporządzeń testamentowych .....                                                                                                                | 510 |
| Konwencja o prawie właściwym dla wypadków drogowych .....                                                                                                                                             | 514 |
| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1215/2012 z 12.12.2012 r. . . w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych ..... | 519 |
| Indeks rzeczowy .....                                                                                                                                                                                 | 547 |